

Gedichten en popmuziek

Teksten rijmen zodat je ze makkelijk kunt onthouden

In de middeleeuwen kon het volk niet lezen. Toch bestond de behoefte om belangrijke gebeurtenissen of wijze lessen over te dragen van generatie op generatie, zodat ze niet vergeten zouden worden.

Verhalen werden van mond tot mond doorgegeven, in plaats van te worden opgeschreven. Om het onthouden van deze verhalen makkelijker te maken werden ze in rijmvorm gegoten. Ook werden ze vaak melodieus voorgedragen. De eerste gedichten waren dus eigenlijk liederen.

Geheugen

Een voorbeeld van een verhaal dat uit de middeleeuwen komt is het lied van de heer Halewijn. Dit lied gaat over een vrouwenmoordenaar, die uiteindelijk door een koningsdochter wordt onthoofd. Een ander voorbeeld is het Egidiuslied, waarin een overleden vriend wordt bezongen. De dichters in de middeleeuwen kenden veel meer liederen uit hun hoofd. Veel dichters kenden vele duizenden dichtregels uit het hoofd. Dichters hadden mede daarom een groot aanzien.

Wilhelmus

Het schrijven zingend voordragen van liederen hield niet op na de middeleeuwen. Ook in de 16e en 17e eeuw schreef men nog gedichten die gezongen werden bij allerlei gelegenheden zoals huwelijken en verjaardagen. Een beroemd voorbeeld van een historisch gedicht is het Wilhelmus. Veel van deze gedichten werden gemaakt op bestaande populaire melodieën, zo is het Wilhelmus gebaseerd op psalmen. Dit waren melodieën die bij een groot publiek bekend waren, waardoor het lied makkelijk aansloeg.

Volks- en kunstliederen

In de 19e eeuw ontstond er een onderscheid tussen het volkslied en het kunstlied. Het volkslied vertolkte, vaak in eenvoudige taal, een groepsgevoel en werd

geschreven om gezongen te worden. Volksliederen kon je horen in de kroeg. Kunstliederen werden bijvoorbeeld voorgedragen in kastelen, door troubadours. Bij een kunstlied zette een componist een bestaand gedicht op muziek, ook al was dat gedicht oorspronkelijk niet geschreven om gezongen te worden. Een voorbeeld hiervan is de liederencyclus "Die schöne Müllerin", van Franz Schubert (1797 - 1828).

Het kunstlied betekende een enorme ontwikkeling: niet langer was het lied een middel om een verhaal over te dragen van generatie op generatie. Het lied werd een doel op zich, en de tekst werd onderdeel van de muziek.

Moraliserend

In de negentiende eeuw was dichtkunst, of poëzie, een zelfstandige kunstvorm geworden. 19 Eeuwse poëzie had een sterk moraliserend en opvoedend karakter. Vaak had een gedicht een religieuze grondslag: in gedichten werden mensen opgeroepen zich te houden aan de wetten van de bijbel.

Dit staat in het Oosterpark in Amsterdam

Tachtigers

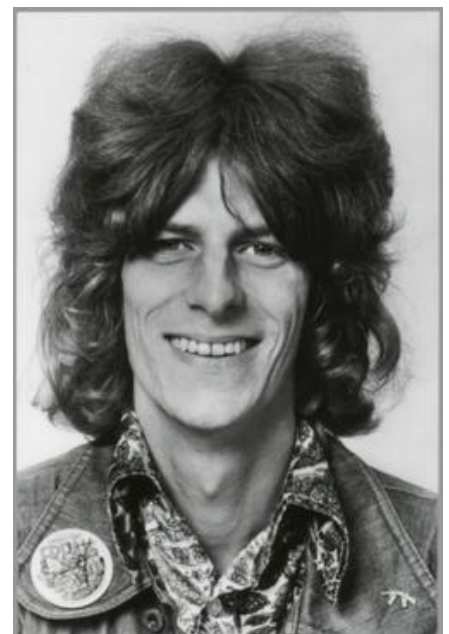
Als reactie hierop ontstond eind 19e eeuw de groep 'de Tachtigers': een groep dichters die zich wilden afzetten tegen het sterk moraliserende karakter van het gedicht. De Tachtigers vonden dat een gedicht een persoonlijke uitdrukking van een persoonlijke emotie moest zijn. In plaats van dienstbaarheid aan de maatschappij, en het opvoeden van de bevolking, waren originaliteit en eigenheid hun drijfveren.

Spreektaal

Ook de beleving van het gedicht werd geïndividualiseerd: de Tachtigers vonden dat poëzie niet voorgedragen moest worden, maar in stilte door het individu worden gelezen. De gewone spreektaal in gedichten werd door hen vervangen door een meer persoonlijke en zintuiglijke taal. Mede hierdoor kwam het gedicht steeds verder van de bevolking af te staan.

Boodschap

Begin twintigste eeuw bestond er een scherpe scheidslijn tussen dichters en zangers. Het maatschappelijke aanzien van de dichter en de rol die hij eeuwenlang had, lijkt in de tweede helft van de twintigste eeuw over te zijn genomen

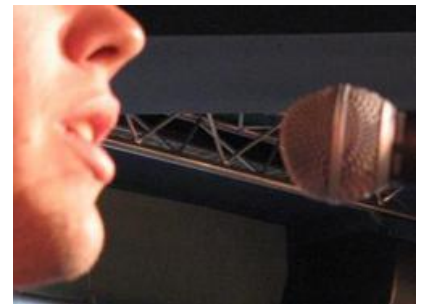
door popmuzikanten. Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw ontstond een generatie maatschappijkritische popartiesten, zoals bijvoorbeeld Boudewijn de Groot ('Welterusten, meneer de president') en Armand ('Ben ik te min'). Hun liederen gaan over politiek en over misstanden in de maatschappij. Ramses Shaffy zette met zijn teksten mensen aan het denken over hoe ze in het leven staan ('Mens, durf te leven'), en vertelt in zijn teksten net als de dichters tijdens de Middeleeuwen verhalen op muziek.

Jaren '80

Maatschappelijke misstanden zijn ook twintig jaar later nog een belangrijke inspiratiebron voor popmuzikanten als Frank Boeijen (onder andere in het nummer 'Zwart Wit') en het Klein Orkest ('Over de muur', 'Koos werkeloos'). Met de keuzes van hun onderwerpen nemen de Nederlandse popartiesten een bijzondere plaats in ten opzichte van Amerikaanse en Engelse popteksten, die veel vaker 'sex, drugs en Rock & Roll' als thema hebben.

Poetry slam

Dichters blijven hun werk wel voordragen, maar dit gebeurt op dichtavonden die niet door een groot publiek bezocht worden. Vanuit Amerika komt het fenomeen poetry slam overwaaien. Een poetry slam, ontstaan in Chicago als reactie op het teruglopende animo voor dichtavonden, is een dichtavond in wedstrijdvorm. Het publiek bepaalt de winnaar. Onder invloed van de poetry slams ontstaat een nieuw soort dichter: de podiumdichter. Voordracht wordt, net als in vroeger tijden, weer een belangrijk aspect van poëzie. De scheidslijn tussen dichten en zingen, die in de loop er eeuwen was ontstaan, wordt mede onder invloed van de poetry slams in de loop van de twintigste eeuw weer deels opgeheven.

Grens dichten en zingen

Niet alleen vanuit de dichters wordt de grens tussen dichten en zingen opgerekt. Veel Nederlandse popgroepen kennen hun teksten zo'n belangrijke rol toe dat zij er toe overgaan deze uit te brengen in boekvorm. Denk aan de boeken van Doe Maar, Blof, De Dijk en The Lau van de Scène.